

Lietuvos mokinių sveikata skiriasi pagal amžių

Ikimokyklinio amžiaus vaikų, lankančių ugdymo įstaigas, sveikata 2021–2022 mokslo metais buvo geresnė nei vyresnių mokinių, be to, kiekvienos amžiaus grupės moksleiviai išsiskyrė savitais sveikatos sutrikimais. Tokį paveikslą atskleidė Higienos instituto specialistų atlikta ikimokyklinio amžiaus ir vyresnių mokinių sveikatos rodiklių analizė.

Ramutė ŠULČIENĖ

Kiekvienais metais tėvai ir globėjai yra įpareigoti nuvesti vaikus pas šeimos gydytoją profilaktiškai patikrinti sveikatos ir pas gydytoją odontologą, kad jis įvertintų dantų ir žandikaulio būklę. Abu specialistai pateikia savo išvadas – įveda į elektroninį mokinio sveikatos pažymėjimą. Šie duomenys iš e. sveikatos sistemos automatiškai perduodami į Higienos instituto tvarkomą Vaikų sveikatos stebėsenos informacinę sistemą ir leidžia visuomenės sveikatos specialistams matyti, kokia yra Lietuvos mokinių sveikatos būklė: kaip ji keičiasi bėgant metams, kokių sveikatos sutrikimų daugėja ar mažėja, kokie sutrikimai būdingi tam tikro amžiaus mokiniams.

Leidžia išvysti visumą

Vaikų sveikatos stebėsenos informacinė sistema sukurta 2017 m. Iš pradžių joje buvo kaupiami ir tvarkomi tik mokyklinio amžiaus (7–17 metų) mokinių sveikatos duomenys. Tačiau jau trečius metus kaupiami ir tvarkomi visų šalies ugdymo įstaigas lankančių, t. y. ne tik 7–17 metų, bet ir ikimokyklinio amžiaus bei vyresnių nei 18 metų, mokinių sveikatos rodikliai.

Kaip teigia Higienos instituto atstovė Ugnė Gadžijeva, kol nebuvo sukurta ši sistema, Lietuva neturėjo vieno įrankio vaikų sveikatai stebėti. „Savivaldybių visuomenės sveikatos biurų specialistams, vykdančiams veiklą ugdymo įstaigose, duomenis apie vaikų sveikatą tekdavo kaupti segtuvuose, įvesti juos ranka į „Excel“ failus. Neturėjome galimybės objektyviai pa-

7–17 metų mokiniai 2021-aisiais dažniausiai turėjo regėjimo sutrikimų, sirgo kvėpavimo ir virškinimo sistemų ligomis, pasižymėjo nenormalia laikysena

lyginti vaikų sveikatos rodiklius pagal savivaldybes. Dabar jau galime stebėti pokyčius, matyti sveikatos rodiklių tendencijas. Pavyzdžiui, galime konstatuoti, kad per šešerius mokslo metus – nuo 2016–2017 iki 2021–2022 – normalaus svorio 7–17 metų mokinių sumažėjo 4,2 proc., o per didelio svorio – varginamų antsvorio ir nutukimo – padaugėjo 3,6 proc. Tačiau yra ir gerų pokyčių: 2,3 proc. padaugėjo vyresnių mokinių, besimankštinančių pagrindinėje fizinio ugdymo grupėje. Taip pat stebima gerėjanti dantų sveikata – per šešerius mokslo metus 4,29 proc. pagausėjo mokyklinio amžiaus vaikų, turinčių sveikus dantis“, – apžvelgia pašnekovė.

Kliūtys gaunant duomenis

U. Gadžijeva atkreipia dėmesį, kad 2021–2022 mokslo metais į Vaikų sveikatos stebėsenos informacinę sistemą buvo gauta 85 proc. mokinių sveikatos pažymų, arba 7 proc. mažiau nei 2020–2021 mokslo metais. Spe-

cialistų manymu, rodiklio mažėjimą galėjo lemti iš užsienio atvykę vaikai, neturintys lietuviško asmens kodo. Dėl to kol kas nėra galimybės gauti jų sveikatos pažymų į Vaikų sveikatos stebėsenos informacinę sistemą. Taip pat galima priežastis – nuotolinis mokinių mokymasis, paskelbus COVID-19 pandemiją. Mažiausiai užpildytų profilaktinio sveikatos patikrinimo pažymų turėjo Neringos ir Visagino savivaldybėse bei Alytaus, Zarasų ir Molėtų rajonų savivaldybėse ugdymo įstaigas lankantys mokiniai. Daugiausia – Pakruojo, Biržų ir Kretingos rajonų savivaldybių mokiniai.

Tik 74,3 proc. ugdymo įstaigas lankančių vaikų buvo patikrinta dantų ir žandikaulio būklė. Pasak pašnekovės, iki šiol dar ne visos odontologijos paslaugas teikiančios įmonės, atlikusios dantų patikrą, užpildo tinkamos formos elektroninę mokinio sveikatos pažymą. Būna atvejų, kad tėvams odontologai paduoda popierines pažymas. Tokios pažymos negalioja ir jose esantys

duomenys neperduodami į Vaikų sveikatos stebėsenos informacinę sistemą. Tik kiek daugiau nei pusei mokinių dantys buvo patikrinti ir užpildyta tinkama elektroninė mokinio sveikatos pažymėjimo forma Elektrėnų savivaldybėje bei Trakų, Varėnos, Ukmergės ir Alytaus rajonų savivaldybėse. Daugiausia pažymų užpildyta Kalvarijos ir Pakruojo rajono savivaldybėse gyvenantiems mokiniams.

Mažųjų dantys – gerokai sveikesni

Naujausi duomenys rodo, kad skirtingo amžiaus mokinių grupės bene ryškiausiai skiriasi dantų sveikata. „2021–2022 mokslo metais ikimokyklinio amžiaus vaikų dantys buvo beveik tris kartus sveikesni, palyginti su 7–17 metų mokiniais. Sveiki dantys buvo 60,7 proc. 0–6 metų vaikų ir vos 22,7 proc. 7–17 metų mokinių“, – skaičius pateikia pašnekovė.

Gydytojas odontologas, atlikdamas kasmetį sveikatos patikrinimą, įvertina ėduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų skaičių. Susumavus rezultatus apskaičiuojamas dantų ėduonies intensyvumo rodiklis. Vidutinis Lietuvos mokinių dantų ėduonies intensyvumo rodiklis siekia 4,76, t. y. ėduonies intensyvumas – didelis. Palyginti su 2020–2021 mokslo metų duomenimis, šis rodiklis pablogėjo: tąkart jis siekė 3,85 ir bylojo, kad Lietuvos mokinių dantų ėduonies intensyvumas – vidutinis. Pastebima, kad kuo vyresni mokiniai, tuo prastesnė jų dantų būklė. Jei patikrinamas metu gydytojas odontologas neranda ėduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, jis pažymi, kad mokinio dantys – sveiki. Tokius dantis turi tik trečdalis ugdymo įstaigas lankančių šalies mokinių. Daugiausia mokinių su sveikais dantimis gyvena Palangos mieste, mažiausiai – Zarasų, Pakruojo ir Šilalės rajonų savivaldybėse. Vis dėlto yra ir džiugių poslinkių: palyginti su 2020–2021 mokslo metų duomenimis, net 45 savivaldybėse padaugėjo mokinių, kurių dantys yra sveiki.

Kūno masės indeksas keičiasi ne į gera

Nerimą kelia mokinių kūno svorio nuokrypiai. Profilaktinio

sveikatos patikrinimo metu šeimos gydytojas išmatuoja moksleivio ūgį ir svorį. Sistema automatiškai apskaičiuoja kūno masės indeksą ir įvertina, ar svoris yra per mažas, normalus ar per didelis, t. y. jau vargina antsvoris ar nutukimas. 2021–2022 mokslo metais normalaus kūno svorio buvo 63,4 proc. 2–17 metų mokinių. Per mažas kūno svoris nustatytas 15,8 proc. mokinių. Antsvorio turinčių 2–17 metų mokinių skaičius siekė 14,1 proc., nutukusių – 6,7 proc.

Jeigu vertintume pagal amžių, normalaus svorio mokinių buvo maždaug tiek pat visose amžiaus grupėse. Tačiau per didelio svorio mokinių kur kas daugiau buvo vyresnio amžiaus (24,8 proc.) nei tarp ikimokyklinukų (9,3 proc.). Per mažas svoris būdingesnis mergaitėms nei berniukams, o per didelis svoris dažniau nustatytas berniukams.

Fizinis ugdymas – be apribojimų

Gydytojas, įvertinęs moksleivio fizinę sveikatos būklę, mokinio sveikatos pažymėjime nurodo fizinio ugdymo grupę: pagrindinę, parengiamąją arba specialiąją. Galima pasidžiaugti, kad itin daug mokinių, net 97,7 proc., dalyvavo ugdymo procese, priklausydami pagrindinei fizinio ugdymo grupei. Šiai grupei yra priskiriami visiškai sveiki ar nedidelių sveikatos sutrikimų (jiems priklauso nedidelio laipsnio regos sutrikimai, netaisyklinga laikysena, funkciniai negalavimai ir pan.) turintys mokiniai. Pagrindinės fizinio ugdymo grupės mokiniai gali treniruotis sporto būreliuose ir dalyvauti sporto varžybose. Tarp ikimokyklinukų tokių vaikų buvo

net 99,5 proc., o tarp 7–17 metų mokinių – 97,1 proc.

Parengiamojoje fizinio ugdymo grupėje mankštinosi 1,6 proc. šalies mokinių. Šiai grupei priskiriami mokiniai, turintys nedidelių sveikatos sutrikimų, persirgę tam tikromis ligomis ir laikinai negalintys lankyti kūno kultūros pamokų visu pajėgumu. Jie mankštinausi pamokose pagal mokyklinę programą su sąlyga, kad fizinė veikla nepablogintų jų sveikatos būklės.

Specialiojoje fizinio ugdymo grupėje buvo 0,7 proc. mokinių. Į šią grupę patenka mokiniai, kurie turi nuolatinių ar laikinų sveikatos sutrikimų. Šie sutrikimai jiems paprastai netrukdo dalyvauti ugdymo veikloje, tačiau mankštinausi pagal specialią kūno kultūros programą arba lankomos gydymosi kūno kultūros pratybos. Parengiamajai ir specialiajai fizinio ugdymo grupėms daugiausia priskirta 7–17 metų mokinių.

Daugėja sveikatos rekomendacijų

Nustatyta, kad 2021–2022 mokslo metais ugdymo veikloje be apribojimų galėjo dalyvauti 86,3 proc. sveikatą profilaktiškai patikrinusių mokinių. Per šešerius mokslo metus tokių mokinių gerokai sumažėjo (8,9 proc.). Mokiniai, sergantys lėtinėmis ligomis ar turintys sveikatos sutrikimų, kurie riboja jų dalyvavimą ugdymo veikloje, gali joje dalyvauti laikydamiesi rekomendacijų. Tokiu atveju gydytojas mokinio sveikatos pažymėjime iš pasirinkto sąrašo pažymi bendrą rekomendaciją ar nurodo specialią rekomendaciją. Jis taip pat įvardija specialias rekomen-

dacijas ar pirmosios pagalbos priemones, kurių gali prireikti mokiniui dalyvaujant ugdymo veikloje. 2021–2022 mokslo metais bendros rekomendacijos buvo pateiktos 16,1 proc. mokinių. Joms priskiriamos „pritaikyta sėdėjimo vieta“, „vengti alergenų“, „pritaikytas maitinimas“ ir „skubios pagalbos poreikis“.

11,5 proc. mokinių dėl sveikatos sutrikimų sulaukė specialių rekomendacijų. Dažniausios problemos – trumparegystė, astigmatizmas, alerginė astma, gerbybiniai ir nepatologiniai širdies užėsiai, kalbos išraiškos sutrikimai, toliaregystė, nenormali laikysena, mišrus specifiniai raidos sutrikimai ir kt. Ikimokyklinukams dažniausiai nustatyti sutrikimai, susiję su kalba, vystymusi ir alergijomis, vyresniems mokiniams – sveikatos sutrikimai, susiję su regėjimu.

Būdingi skirtingi sveikatos sutrikimai

Privalomojo sveikatos draudimo informacinės sistemos „Sveidra“ duomenimis, 2021 m. ikimokyklinio amžiaus mokiniai daugiausia sirgo kvėpavimo sistemos ligomis. Dažniausiai vargino ūminės viršutinių kvėpavimo takų infekcijos ir gripas. Taip pat diagnozuota daug neklasifikuojamų simptomų, pavyzdžiui, pilvo ir dubens skausmų, virškinimo sistemos ligų, žarnyno infekcijų, akių problemų, odos ir poodžio ligų ir kt. Pastebėta, kad per šešerius metus labiausiai sumažėjo kvėpavimo sistemos ligų, nors šių atvejų vis tiek išliko daugiausia. 0–6 metų mokinių grupėje berniukų ligotumas buvo didesnis nei mergaičių vertinant beveik visas ligų grupes.

7–17 metų mokiniai 2021-aisiais dažniausiai turėjo regėjimo sutrikimų, sirgo kvėpavimo ir virškinimo sistemų ligomis, pasižymėjo nenormalia laikysena. Priešingai nei ikimokyklinio amžiaus grupėje, tarp 7–17 metų mokinių mergaičių ligotumas buvo didesnis nei berniukų, o berniukai ir šioje amžiaus kategorijoje turėjo daugiau psichikos ir elgesio sutrikimų, palyginti su mergaitėmis.

Sveikesnė dabartis ir ateitis

Kaip atkreipia dėmesį U. Gaždijeva, Lietuvos ugdymo įstaigas lankantys vaikai ir pilnamečiai mokiniai sudaro didelę dalį – net apie 18 proc. – šalies gyventojų. Gera sveikatos būklė svarbi jau vaikystėje, ir tai lems, ar vaikai sveiki žengs į suaugusiųjų gyvenimą.

„Turėdami objektyvios informacijos apie vaikų sveikatą, galime efektyviau valdyti situaciją, priimti reikiamus sprendimus jai gerinti, pavyzdžiui, rengti sveikatinimo, prevencijos programas, galbūt į ugdymo turinį įtraukti daugiau fizinio lavinimo pamokų, siekti glaudesnio bendradarbiavimo šiais klausimais su tėvais ir globėjais ir pan. Vaikystė ir paauglystė – vieni iš svarbiausių laikotarpių, kai formuojasi požiūris į sveikatą, turintis didelės reikšmės gyvenimo kokybei vėlesniame amžiuje. Šeimoje ir mokykloje, kur vaikai ir paaugliai praleidžia didžiąją dalį laiko, turėtų būti padedama suprasti, kad būtent gera sveikata yra toji vertybė, kuri turi būti saugoma ir užtikrina tinkamą organizmo vystymąsi“, – apie įvairiapusį indėlį į Lietuvos mokinių sveikatą kalba Higienos instituto atstovė.

Neramina išaugusios elektros kainos?

Pasitarkite su ELEKTRUM

